

УДК 681.3

Вовк І. Р., Федак С. А.

РОЛЬ НАВЧАННЯ ПИСЬМА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано роль навчання письма англійською мовою студентів економічних спеціальностей. Розглянуто цілі та напрямки навчання письма, можливості розвитку та удосконалення цієї мовної навички.

Ключові слова: *практичне письмо, академічне письмо, термінологія, висловлювання, навички письма.*

В статье проанализирована роль обучения письму на английском языке студентов экономических специальностей. Рассмотрены цели и направления обучения письму, возможности развития и совершенствования данного речевого навыка.

Ключевые слова: *практическое письмо, академическое письмо, терминология, высказывание, навыки письма.*

Role of teaching Economy students writing in English is analyzed. Aims and ways of teaching writing, possibilities of development and improvement of this skill are described.

Key words: *practical writing, academic writing, terminology, statement, writing skill.*

Основною характеристикою сучасного етапу розвитку нашої країни є поглиблення контактів – як усних, так і письмових – із далеким і близьким зарубіжжям. Практика показала, що володіння іноземною мовою дозволяє долучатися до новітніх інформаційних технологій, удосконалювати власні вміння та навички, професійно зростати. Це, у свою чергу, зумовлює зміну вимог до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Останнім часом усе більша увага приділяється навчанню письма, що спричинено розвитком економіки, необхідністю спілкування із зарубіжними партнерами через Інтернет; письмова мова набуває все більшого значення, все більшою стає роль письма у спілкуванні та передачі інформації [2; 102].

У наш час активно розробляються нові методи навчання письма англійською мовою як мовою міжнародного спілкування. Особливо важливою у світлі економічних змін видається потреба оволодіння письмом студентами – економістами, адже за умови володіння письмовою комунікацією вони підвищують свій кваліфікаційний рівень, отримують можливість у майбутньому стати справді потрібними спеціалістами на ринку праці. На наш погляд, для майбутнього економіста важливо не лише правильно говорити, а й уміти грамотно викласти свої думки на письмі, складати ділові папери, контракти, угоди, листи-запити, листи-скарги та ін.). Письмо включає у себе володіння орфографічними, граматичними та стилістичними навичками.

Вивченню іноземної мови в університеті передує її вивчення у школі. Відповідно, студенти починають навчання у вищому навчальному закладі, вже будучи ознайомленими з основами цього предмету, тобто володіють навичками читання, аудіювання, письма, говоріння. Варто зазначити, що студенти уже володіють, у тому числі, достатнім рівнем орфографічних навичок. Проте загальновідомим є факт, що англійська мова зберігає здебільшого традиційні історичні написання. Для мовців, для яких рідною є українська, якій властивим є фонетично-морфологічний правопис, завжди становить певні труднощі правильне написання англійських слів. Тому не можна вважати, що вивчення орфографії англійської мови обмежується шкільним курсом. Воно триває постійно, в міру того, як студент засвоює нову специфічну лексику, у нашому випадку – економічного характеру.

Викладач повинен пам'ятати, що з погляду психології формування письмової мови є, як правило, важким. В основі письмового мовлення лежить використання лінгвістичних знаків, які закріплені у вигляді зорових та рукомогорних образів, які взаємодіють із слуховими та мовленнєво-руховими. У людей, які володіють грамотою, створюються графічні образи слів, – додатково до звукових. Зорово-графічні образи мають рукомоторні паралелі, які контролюються руховим механізмом пишучої руки. Психолінгвістичною основою письма є, зокрема, створення зорово-графічних відбитків мовних знаків, – як рідної, так іноземної мови.

Вміти писати значить:

– графічно правильно зображати літери алфавіту (відтворювати звуки й звукосполучення на письмі як букви та буквосполучен-

ня, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестезичний образи слова з його семантикою),

– орфографічно правильно писати слова, словосполучення та розставляти пунктуаційні знаки;

– оперувати мовними структурами, вміти висловлювати свої думки в письмовій формі.

Отже, винятково важливу роль у процесі навчання орфографії іноземної мови відіграє зорова пам'ять (вид пам'яті, при якому домінуючу роль у запам'ятовуванні й відтворенні сприйнятого відіграє зоровий аналізатор; за характером переважаючої психічної активності належить до образної, розвивається під час занять такими видами діяльності, які вимагають переважно зорових сприймань). Студентові, який опановує мову, треба обов'язково запам'ятовувати велику кількість слів, словосполучень, речень, граматичних позицій і правил. Ось чому викладачеві слід звертати особливу увагу на процес запам'ятовування студентами акустичних і моторно-графічних образів слів. Важливо якнайбільше слухати і відтворювати (усно і письмово) вивчені слова, фрази, речення. У випадку навчання письма іноземною мовою студентів економічних спеціальностей підбір текстів для читання, запам'ятовування і відтворення (у будь-якому вигляді) буде зумовлений саме специфікою майбутньої професії. Потрібно враховувати також те, що термінологія англійської мови надзвичайно багата. Якщо окремо взяти субмову економіки, то потрібно пам'ятати, що вона характеризується наявністю інтернаціоналізмів, абревіатур, різноманітних дериваційних утворень, які розрізняють за способами утворення та застосування. Відповідно, у процесі навчання багато уваги потрібно приділяти вивченню термінів, їх походженню і грамотному відтворенню на письмі.

Навчання письма також складається з аналітичної роботи над звуком, буквою, складом, словом, словосполученням, реченням, абзацом та письмовим повідомленням. Письмові дії виконуються, як правило довільно, при постійній активності думки.

Заздалегідь формуючись у думці, письмове мовлення передбачає велику кількість розумових дій та операцій. Цей процес починається з внутрішнього мовлення, з формулювання майбутнього висловлювання. Він включає розумову діяльність із відбору лексичних одиниць, організації їх у граматично оформлені речення та об'єднання цих структур у великі відрізки мовлення – абзаци – для

виявлення логічних зв'язків між окремими думками. Цей процес складається із внутрішньої вимови й фіксації подумки приготованого матеріалу на папері, що потребує автоматичного оперування звуко-графічними асоціаціями [5:86].

За кількістю операцій письмове повідомлення складніше, ніж усне. Однак при усному спонтанному висловлюванні породження мовлення та його звукове відтворення є синхронними, а тому потребують повного автоматизму в оперуванні лексичним і граматичним матеріалом. Перевага письма полягає у наявності часу в того, хто пише (у порівнянні з усним мовленням). Це дозволяє виконувати упереджувальний синтез (продумування змісту і форми майбутнього висловлювання) та ретроспективний аналіз написаного.

Можливість користуватися раніше вивченими мовними засобами, словниками та іншими довідниками надають тому, хто пише, впевненості. Постійно тренуючись викладати свої думки на письмі, студенти набувають досвіду, процес пошуку та знаходження слів і структур відбувається значно швидше, навичка письма стає стійкою.

Як зазначає відомий психолог А.Р. Лурія, письмо з самого початку оволодіння ним є свідомим актом, який довільно будується в процесі спеціального свідомого навчання. Усвідомленість однаково притаманна як навичці, яка лише утворюється, так і навичці, яка вже утворилася. На початковому етапі навчання письма навіть рідною мовою всі елементи, форми та інші способи, за допомогою яких гой, хто пише, позначає потрібний зміст, стають предметом його усвідомлення. При використанні іноземної мови міра усвідомленості та довільності є, безсумнівно, вищою [6:268].

Об'єднавши слухо-мовленнєворухові образи внутрішнього мовлення й зорово-рукомоторні образи в акті письма, студентам забезпечується комплексне засвоєння знань. Створені таким чином стійкі асоціації "сприяють більш ефективному сприйняттю, запам'ятовуванню та відтворенню матеріалу. Якість запам'ятовування матеріалу, який використовується при письмі, забезпечується участю всіх аналізаторів, поєднанням аналізу та синтезу, усвідомленістю та довільністю процесу письма. Засвоєні шляхом письмових вправ графічні образи слів та структури моделей речень легше впізнаються при зоровому сприйнятті [6:268].

У письмовому мовленні чіткіше проявляється лінгвістична природа зв'язного висловлювання. Зв'язне висловлювання, зазвичай, складається з певної кількості логічно та структурно пов'язаних

між собою речень. Письмове завдання забезпечує формулювання індивідуального зв'язного висловлювання відповідно до рівня підготовки студентів-економістів на певному етапі навчання мови, тому що виконання письмового завдання не обмежене часом та колективними формами аудиторної роботи.

Результат письмової діяльності – це дієвий фактор, який робить письмо помічником викладача. Письмо удосконалює усне висловлювання, певною мірою формує навички самоконтролю. Велика питома вага письма у домашній роботі з іноземної мови для студентів економічних спеціальностей не є випадковістю. Цей факт пояснюється психологією студентів: вони змушені приділяти більше уваги виконанню письмових завдань, ніж усних. При аудиторній роботі письмо – найбільш економний, надійний, ефективний та масовий спосіб контролю знань та рівня володіння мовою.

У Державному освітньому стандарті з іноземних мов зазначено, що володіння письмом передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує студентам уміння реалізувати навички писемного мовлення в найбільш типових ситуаціях повсякденного спілкування [4:18].

У процесі навчання необхідно враховувати специфіку кожного виду мовленнєвої діяльності, психологічні та лінгвістичні труднощі. Що більше людина пише іноземною мовою, то кращими стають її навички читання, тобто розвиток навичок в одному виді мовленнєвої діяльності сприяє кращому засвоєнню іншого.

Матеріальною основою мови виступають граматики, словниковий і звуковий склад. Оволодіння будь-якою формою мовлення можливе лише за умови використання цих трьох компонентів одночасно. Вимоги до навчання письмового мовлення включають необхідність формування у студентів здатності практично користуватися іноземним письмом як способом спілкування, пізнання і творчості.

Серед основних завдань навчання англійської мови студентів вищих навчальних закладів виділяємо ознайомлення з соціокультурними особливостями країни, мову якої вивчаємо, адекватними мовленнєвими засобами для вираження комунікативних функцій, мовним етикетом в умовах формального і неформального спілкування.

Існують два головних види письма, які мають значний вплив на розвиток мислення та мовлення студентів:

- практичне письмо (practical writing);

– академічне письмо (academic writing).

Практичне письмо (написання ділових і приватних листів, різних видів документів, анотацій і рефератів, персонального оголошення, заповнення аплікаційної форми, написання автобіографії (CV) обов'язково та постійно використовується у практичній діяльності випускника ВНЗ. Особливо актуальним написання ділових паперів є для студентів-економістів; якість написання документа того чи іншого роду є показником їхнього професіоналізму. Тому, навчаючи студентів практичного письма, вважаємо доцільним у першу чергу користуватися рекомендаціями зарубіжних науковців-носіїв мови.

Перед написанням офіційних листів студенти повинні ознайомитися зі зразками, щоб не припуститися поширених помилок. Так, в офіційних листах не використовуються неповні речення, короткі форми слів, знаки питання і оклику. Для них характерне використання сполучників і сполучникових зворотів (besides, moreover, in addition, on the other hand, as a result, whereas, consequently, so that, etc).

Під час навчання письма студенти економічних спеціальностей повинні бути ознайомлені із складанням листів.

Добре структурований та оформлений лист (запрошення, подяка, вибачення, надання та запит інформації, порада, заява) повинен містити:

- 1) відповідне привітанням (Dear Mr. Grawely, Dear Mr. and Mrs. Jones, Dear sir / madam);
- 2) вступний абзац, у якому вказується причина написання листа;
- 3) головну частину, яка містить тему листа та основну інформацію такого виду кореспонденції;
- 4) висновок, у якому підсумовується вищесказане;
- 5) заключну частину (Your faithfully / sincerely + full name; Best wishes+ full name) [8;82],

Академічне письмо, яке базується на написанні есе і творів, зорієнтоване на розвиток умінь, які не мають широкого практичного застосування у подальшій практичній діяльності. З академічним письмом пов'язане так зване креативне письмо (creative writing), завданням якого є написання мовою, що вивчається, невеличких творів (оповідань, віршів), із опорою виключно на власну фантазію, уяву та досвід [7;10].

Перед початком написання творів студенти знайомляться з теоретичними положеннями, а потім приступають до практичної

діяльності. Усі твори складаються зі вступу (Introduction), формулювання проблеми основної ідеї, основної частини (Body), і кінцівки (Conclusion). Вступ починається, як правило, із власної тези, вказується, як буде розвиватися це твердження. Основна частина складається з трьох і більше параграфів, об’єднаних за змістом. Бажаним є використання прикладів, порівнянь, пояснень. Заклучна частина обов’язково повинна містити власну думку та підсумок.

Есе відрізняється від твору тим, що містить інтерпретацію фактів, а не просто їхній виклад. Ефективність написання есе залежить від уміння автора висловлювати власні думки, переконувати. Хорошою темою для успішного написання студентами есе є те, що актуальне для них [1 ;139].

Типовими помилками студентів є неповне розкриття теми твору чи есе, непослідовність, відсутність прикладів, грубі орфографічні помилки, малий лексичний запас. Н. Гальскова підкреслює, що розвиток уміння висловлювати власну думку в письмовій формі здійснюється на базі вправ як репродуктивно – продуктивного, так і продуктивного характеру (написання тексту з опорою на зразок, з використанням опор) [3; 142].

Необхідність широкого використання цих видів письма у вивченні іноземної мови у ВНЗ обумовлена тим, що виконання завдань із практичного й академічного письма створює чи не найкращі можливості для загальної активізації творчого потенціалу молодих фахівців, стимулювання їхньої творчості саме іноземною мовою.

Кінцевою метою навчання студентів письмового мовлення є вміння аналізувати поставлені питання, писати повідомлення, листи, аргументуючи власну думку. Критеріями оцінювання письмового висловлювання є чіткість структури, наявність і обґрунтування власної думки, логічність і зв’язність. З точки зору мовного оформлення оцінюється правильність використання лексико-граматичних засобів, які відповідають поставленому комунікативному завданню. Мовна коректність передбачає наявність великого лексичного запасу, коректну передачу стереотипів рідної мови іноземною.

Розвиток уміння висловлюватися іноземною мовою позитивно впливає на навчальну мотивацію студентів, розвиток їхнього творчого потенціалу, комунікативних умінь і навичок. Як результат студент отримує можливість стати висококваліфікованим і за-

требуваним на ринку праці спеціалістом.

Отже, розвиток навичок письма у студентів економічних спеціальностей відіграє важливу роль у їх підготовці як спеціалістів, зокрема сприяє засвоєнню нової лексики та термінології з фаху. Користуючись здобутими навичками писемної мови, студенти можуть обмінюватися інформацією із зарубіжними спеціалістами, використовувати сучасні електронні засоби зв'язку. Окрім того, володіючи основними навичками офіційно-ділового та академічного письма, вони набувають умінь ділового листування іноземною мовою, що робить їх цінними спеціалістами.

Література:

1. Белова. Г. В. Обучение письменной речи на английском языке в контексте диалога культур // Труды СГА. – 2010. – № 11. – С. 136-141.
2. Близнюк А. О. Навчання письма англійською мовою майбутніх психологів // Вісник Житомирського державного університету. – 2010. – С. 102-105.
3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя. – Москва : Аркши – Глосса, 2000.
4. Державний освітній стандарт з іноземної мови. – К. : Ленвіт, 1998.
5. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам. – М. : Педагогика, 1991.
6. Леонтьев А. А. Общая методика обучения иностранным языкам, – М.: Высшая школа, 1991.
7. Гарнопольський О. Б. та інші. Методичні засади і структура посібника з навчального академічного письма англійською мовою студентів ВНЗ // Іноземні мови. – 2006. – № 3. – С. 10-13.
8. Successful Writing Proficiency. Liberty House, New Greenham Park, Newbury. Virginia Evans. – 1990. – 160 p.